

N. TÓTH ANIKÓ

Isten állatkertjéből operettország át a shopping centerig

Beszélgetés Pablo Urbányival

Pablo Urbányi magyar származású spanyol nyelvű író, aki argentin emigránként Ottawában él. Keresztnéve spanyol változata írói nyelvére utal, családja magyar eredetét vezetéknevében őrzi, magyarul jól beszél. Az utóbbi öt évben három regénye jelent meg magyar fordításban*. Az alább olvasható szöveg annak a beszélgetésnek a szerkesztett változata, mely 2009 szeptemberében az író szülővárosában, Ipolyságon, az állami gimnáziumban hangzott el.

Születésed évében, 1939-ben Ipolyság Magyarországhoz tartozott. Ebben a városban éltél nyolcéves korodig. Milyen emlékek maradtak benned a városról, az itt élő emberekről?

Nézd, pletyka nem sok maradt. A legrosszabb vagy legerősebb emlék a háború. Létezésem első napja egy bombázással kapcsolódik össze az emlékeimben.

Vagyis berobbantál az életbe...

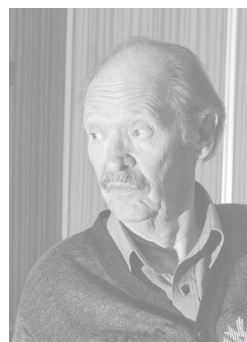
Igen. A legutóbbi könyvemben vannak azok a dolgok, amelyek engem meghatottak. Ez egy érdekes dolog, mert én azt az időszakot hamar elfelejtettem. De ahogy telik az idő, lassan jön, jön vissza az a kor. Ipolyságban a legjobban az tetszett, és az nagyon megmaradt bennem, hogy egy élhető város volt. Budapesthez vagy Bratislavához képest Ipolyság lehet, hogy nagy falu, lehet, hogy kisváros. Mindenesetre egy olyan hely, amit rövid idő, pár óra alatt be lehet járni. Pontosan emlékszem a főtérre. Tegnap például megnéztem a házat, amelyben a gyerekkoromat töltöttem. A városba különben abból az irányból jöttek be az oroszok. A lakás persze ma már teljesen megváltozott, eltűntek a kályhák, kicsit szomorú is lettem. A házunkból az Ipolyra lehetett látni. Akkor még nem volt szabályozva. Ott fűrdtünk, tutajoztunk, és hát szomorú dolog, hogy mindezt elvesztettem. Úgy tűnik, hogy akkor nekünk, gyerekeknek valahogy több lehetőségünk volt. Persze lehet, hogy a mai fiatalok ezt teljesen másféleképp érzékelik, hiszen leülnek a számítógép elé, interneteznek, dumálnak valakivel, szóval más az élet.

* *Silver*, Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2004.

Naplemente szimp-tóma, Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2005.

Isten állatkertje, Noran, Budapest, 2007.

Valamennyi Dobos Éva fordítása.

Lehet, hogy 40-50 év múlva ők is nosztalgiával fognak visszagondolni gyerek- vagy kamaszkorukra mint elveszett paradicsomra, nem? Ki tudja, mi lesz még addig...
Igen, az internet mint elveszett paradicsom...

Legutóbb magyarul 2007-ben jelent meg regényed, melynek címe *Isten állatkertje*, alcíme pedig *Ipolyság*. A hátsó borítóján látszik is az ipolysági kéttornyú templom, amint picit megdőntve, ferdén áll. Ez az *elferdítés* vagy *kibillentés* nagyon jellemző az írásaidra, de nem torzítást jelent, hanem inkább egy sajátos nézőpontot, kívülről való szemlélést, másképp látást-láttatást, ami megakadályoz abban, hogy az olvasó belesüllyedjen a dolgokba. Az iróniára gondolk.

Az író mindig próbálja a dolgokat másképp mutatni, mint ahogy azok első ránézésre látszanak. Ahogy megmutatkozik valami előttem, rögtön azon gondolkodom, hogy mi van mögötte. Mi játszunk egy szerepet az életben, a rokonok, a gyerekek, a szomszédok előtt, de amögött a szerep mögött mindig van valami más. Visszatérve a könyvre: nekem nagyon tetszett ez a borító, nemcsak a ferde torony miatt, hanem azért, mert első sorban rajta van Ádám és Éva, vagyis szimbóluma annak, hogy itt születtem. Ezt az időszakot mintha elsodorta volna a szél. És ne felejtjük el, ha már torzításról vagy ferdítésről beszélsz: az író, hacsak nem science-fictiont vagy jövőre utaló fikciót ír, mindig a múltról beszél. A múlt pedig mindig el van torzulva egy kicsit.

A címhez visszakanyarodva: az *Isten állatkertje* az *Ipolyság* alcímmel sértő is lehet az itt élő emberek számára, úgy érezhetik, mintha állatokként kezelnék őket. Bár megjegyezhetjük, hogy Isten állatkertjében lenni akár kegyelmi állapotot is jelenthet, a kertet védett helyként, jó helyként is felfoghatjuk. Neked a gyerekkor egy ilyen védett helyet jelentett, annak ellenére, hogy a történelmi, politikai események jó nagy árnyékot vetettek erre a kertre?

Igen, ez az egyik oldala a dolognak. A másik: ismerjük a mondást, hogy nagy az isten állatkertje. Spanyolul ez úgy hangzik, hogy minden van az Isten állatkertjében. Azért adtam ezt a címet, hogy minden belefér ebbe, még a nem normális dolgok is normálissá vagy legalábbis elfogadhatóvá válnak.

A *Silver* című regényedben is van egy ezzel párhuzamba hozható kulcsmondat, ami úgy szól, hogy a világ egy állatkert. Úgy tűnik, visszatérő motívum ez nálad.
Igen.

Az *Isten állatkertje* c. regény egy 5-6 éves kislányról szól. Nem a felnőttek életén keresztül mutatod meg tehát ezt a korszakot. Miért fontos ez neked? Nyilván vannak benne önéletrajzi elemek, de nem hiszem, hogy az önéletrajziség lenne a döntő vonulat ebben a szövegben.

Nem, és nem is hiszek az önéletrajzban, nem hiszek a biográfiában, *többet* hiszek a regényben. Amikor az ember a saját biográfiáját írja, akár hazudhat is. Természetesen ebben a regényben benne vannak a történelmi események, hiszen a háborút megéltük, ezt nem lehet tagadni. Ilyen szempontból nem az én biográfiám, hanem Ipolyság biográfiája vagy története. Jó kérdés, hogy miért éppen ez jutott eszembe. Lehet, hogy azért, mert az utóbbi időben gyakrabban jöttem vissza, így az emlékek is jobban visszajöttek, felidéződtek, súlyosabbak, mélyebbek lettek. De az a véleményem, hogy ha az ember ír, nem pontosan azt írja, amit akar, hanem ami kijön belőle, ami nyomja, ami rákényszeríti arra, hogy

na, most nekem ezt le kell írnom. Nem mondhatok egy bizonyos okot. Azt viszont elárulom, hogy a dolog ezzel nem ért véget. Egy francia kiadónál van éppen az *Állatkert kettő* és az *Állatkert három*, van tehát folytatása. Szóval jött magától ez a dolog. Borges mondta nekem egyszer, akihez elég gyakran jártam még Argentínában, újságíró koromban, hogy Urbányi, maga sose írjon olyat, amit várnak vagy elvárnak magától akár erőszakkal, vagy ami éppen divatos. És ezt én tényleg betartottam. Szóval lehet, hogy olyat írok, ami *a pályán kívül van*, amivel épp senki nem játszik.

A gyermeki nézőpontra céloztam az előbb, ami nagyon érdekes és fontos ebben a regényben. Van jónéhány világirodalmi sőt magyar irodalmi rokona ilyen szempontból. Egyfajta tisztaságot, tabula rasával indulást jelent?

Hát igen, valahol el kell kezdeni. A születéssel kell elkezdni. Bár harmadik személyben van írva, nem elsőben.

Valóban, nem a főszereplő gyermek meséli el, van egy külső mindentudó narrátor.

Igen, bár néha megtörik az elbeszélés, mert vannak emlékező részek 30-40 év távlatából. Hogy miért a gyerek? Talán evvel kellett nekem Ipolyságon kezdeni. Az is előny, ha az embernek van egy tája, ahol le tudja a figurákat tenni és mozgatni, építeni velük valamit. Ez egy borzasztó jó dolog. Mikor angolul jött ki az egyik könyvem, kérdezték tőlem, hol születtem, hogy s mint telt a gyerekkorom. Akkor meséltem azt az anekdotát, amit azóta sokszor: az apám bibliai értelemben '38-ban csinált egy ágyban. Kilenc hónappal később, '39-ben ugyanabban az ágyban megszülettem, de már egy másik országban. Tehát közben az ágy nem, de a határ megmozdult. Na, ez aztán úgy jött le a könyvnek a hátsó borítóján, hogy kilenc hónapos koromban az ágyammal átmentem Magyarországra.

Ugyanabban az ágyban aztán a háború után egy harmadik országra is ébredtél.

Igen, születtem Magyarországon, a papok adtak egy keresztlevelet, egy elismervényt, hogy Pál Urbányi, Ipolyság, aztán bejöttek a ruszók, az oroszok, és visszahúzták Csehszlovákiát. Én nem tudom, hogy akkor pontosan hogy történt. De szlovákul is beszéltem tökéletesen, hiszen megtanultam az utcán, meg hát szlovák iskolába jártam, mert akkoriban magyar nem volt.

Az Isten állatkertje természetesen nem kifejezetten várostörténet, nem száraz, az események dokumentálására törekvő szöveg, talán pontosan ezért érdekes benne a gyermek figurája. És hát van egy poétikus szerelmi szál is benne: a kislány és a dajka közti ébredező erotikát is megsejteted. Ezt fontosnak tartottad?

Hát ez kijött magától. Sajnos nem autobiografikus elem!

Ez a fikció tehát, egy írói fogás.

Igen, ezt ki kellett találnom.

Ipolyság életed első fontos állomása volt. Aztán jött az első emigráció. Családoddal 1948-ban Argentínába emigráltál. Hogyan élted meg ezt a váltást?

Argentína nagyon befogadó ország volt abban az időben; ma már természetesen nem. Nagyon gazdag ország volt, sok volt a munkalehetőség, a papám megérkezésünk után két héttel már állást kapott egy gyárban. Nekem persze furcsa volt, kényelmetlen az új

helyzet, főleg a nyelv miatt, kicsit vissza is húzódtam. De aztán elkezdtem gagyogni, és elég hamar belejöttem a spanyolba.

Ez lett a második anyanyelved.

Igen. Szerencsére időben érkeztünk, mert 12 éves kora előtt az ember nagyon jól meg tud tanulni egy idegen nyelvet, és tudja az érzelmeket is betenni abba a nyelvbe. Ezt egy kicsit durván mondom. Érdekes, hogy azt a kevés mentalitást, amit vittem magammal nyolcéves koromban, megőriztem. Magyarokkal érintkeztünk, magyar cserkész is voltam Argentínában. Nagyon hasonlított nekem például az argentin humor a magyar humorra. Argentína abban az időben boldog ország volt, papám el is nevezte operettországnak. Van egy esemény, amit sose fogok elfelejteni: amikor leszálltunk a hajóról, síneken keresztül mentünk, mert taxik nem jöhettek be a kikötőbe. Volt ott ledobva egy szemétláda, amiből kiömlött a szemét. Az apám nem volt ugyan szemétspecialista, de kíváncsi volt, belenézett abba a ládába. Viszszaszaladt hozzánk, megfogta a kezemet, és odahúzott. Kenyérdarabok voltak ott. Azt mondja: fiam, nézd azt a kenyeret, ez a világ egyszer nagyon fog sírni. És pontosan bevált, amit mondott. Én akkor csak néztem, hogy mi baja van a papámnak, miért mondja ezt. Aztán később megértettem, hogy milyen nagy baj, hogy nem értékeli a kenyeret. Szörnyű, hogy a kenyérral, ami történelmileg és szakrálisan is sokat jelent, szemétként bántak. Az anyám sohase dobott el egy darabka kenyeret se. Megreszelte és készített vele bécsi szeletet. Én azt gondolom, hogy a kenyeret mindig respektálni kell, mert az szimbolikus valami.

Argentínában élted meg az ifjúkorod, a szellemi érésed, ott választottál pályát. Hogyan történt mindez?

Többféle pályán is elindultam az érettségi után. Apám az orvosi egyetemet szorgalmazta, ezért két évig orvosnak tanultam. Aztán meguntam, mert rájöttem, hogy a vér meg a hullákkal való játszogatás nem nekem való. Aztán fizikatanár akartam lenni, de hamar felismerem, hogy nagyon komplikált a dolog, és erről is letettem. Tanultam pszichológiát is, hogy jobban megismerjem az emberi lelket, de azt is otthagytam egy év után. Közben az az igazság, hogy nagy olvasó voltam, mondhatni 12-13 éves koromtól mindig olvastam.

Emlékszel, hogy mit?

Abban az időben Vernét, Salgarit, *A három testőr*t, aztán 14 éves koromban már filozófiát is, még ha nem is értettem mindig, mit olvasok. Szóval volt ez az olvasási mániám. A gimnázium utolsó évében bekerültem egy irodalmi körbe, olyanokkal jártam össze, akik komolyan foglalkoztak irodalommal. Beszélgettünk könyvekről, és így fedeztük föl a világot, az irodalmon keresztül. Emlékszem, hogy egyszer nagyon rossz véleménnyel voltam egy könyvről, és az egyik tanárom azt mondta, hogy amíg magam nem írtam könyvet, addig hogy merészelek ilyen elmarasztalóan nyilatkozni. Abban a pillanatban fölálltam, elmentem, és megírtam az első könyvemet. Hogy lehessen szavam. Ki is adták rögtön, akkoriban ez könnyen ment, pláne ha tetszett is, nem volt még olyan sok író. Ma már több az író, mint az olvasó, ami szintén egy elég nehéz helyzet... Aztán megismertem a mostani feleségemet, és kicsit későbbre halasztottam az írást, mert először jöttek a gyerekek. Kénytelen voltam csinálni egy üzletet (nem mondom, hogy loptam), egy gyors, tipikus, latin-amerikai üzletet, ami aztán lehetővé tette, hogy ne kelljen dolgoznom, feleségem is be tudta fejezni az egyetemet, gyógyszerész lett belőle. Aztán elfogyott a pénz, el kellett mennem újságírónak. Majd megjelent a második könyvem, amiből lett egy kis siker. Szóval sokáig kerestem a megfelelő pályát, végül az irodalom maradt.

A '60-70-es években a latin-amerikai irodalom, a mágikus realizmus beszédmódja egyre nagyobb számban és sikerrel szerepelt a világirodalmi ranglistákon. Ezt hogy élted meg? Volt-e kortársakkal, hírességekkel kapcsolatod az előbb említett Borges-kívül, aki az egyik legnagyobb egyénisége ennek a korszaknak?

Igen, Borges megmaradt, most is akartam magammal hozni az útra az egyik remek novelláskötetét, de ahogy levettem a polcra, belenéztem, újraolvastam az egészet szinte egy szuszra, úgyhogy nem csomagoltam be mégse. Valóban lelkesített akkor az új irodalom, bár nem tudom, mit jelent pontosan a mágikus realizmus kifejezés.

Az egyszerűség kedvéért említettem, a magyar szakirodalomban használatos kifejezésről van szó. Te viszont nemigen illesz bele ebbe a vonulatba.

Nem. De ha már erről kérdeztél, mindenképpen el kell mondanom, nevek említése nélkül, hogy Latin-Amerikában volt egy erős baloldali orientálódás, baloldali szemléletmód, az irodalomban is, harcos csoportok alakultak, voltak köztük vadak, de voltak okosak is. Kis káosz volt. Akkoriban úgy tűnt, hogy az irodalom valami nagyon fontos dolog, ami befolyásolja a történelem menetét. Voltak hazafias költemények, volt egy erős amerikai imperializmus-ellenesség, aztán persze minden eltűnt. Az ironia ebben az, hogy ha most kezembe veszek sok könyvet, amit én akkoriban nagy kedvvel olvastam, most unalmasak, nekem ma már nem mondanak semmit. És sajnos másoknak, a fiataloknak se mondanak semmit.

Volt tehát egy időszak, amikor újságíróként dolgoztál. Milyen újságban, milyen cikkeket publikáltál?

Volt egy nagyon jó újság, az egyik barátom ott dolgozott. Én korábban nem írtam újságcikkeket, és ez a barátom segített, kijavította a pályázati anyagomat, aminek következtében szerződtek a kulturális rovathoz. Gyorsan beletanultam az újságírásba. Voltak dolgok, amiket szerettem, voltak, amiket nem, de az az igazság, hogy történt velem valami: ahogy elkezdtem újságba írni, rögtön elakadtam a prózáírásban. Ellensége is vagyok annak, hogy valaki egyszerre legyen újságíró és író. Vagy újságíró vagy, vagy író vagy. Esetleg ha valaki az újságcikkeiből csinál egy könyvet, azt még elfogadom, az rendben van, az mehet. Az újságnál megismertem egy másik világot: van ugye az újság, ami megjelenik, és vannak mögötte emberek, dolgok, amik sohase láthatók. Ott aztán igazából megismertem, sőt kiismertem az írókat, ahogy jöttek, súgtak, ígérgettek, könyörögtek, olyanok is, akik komoly nevek voltak Argentínában, doktorátussal rendelkeztek, csak úgy harcoltak egymás között a megjelenésért. Jöttek hozzám hátulról, hogy Urbányi, ezt a cikket jó lenne, ha betenné. Pedig nekem nem volt sok hatalmam, nem voltam főnök, de mondjuk odatettem, oda tudtam csúsztatni a megfelelő asztalra, hogy belenézzenek. Szóval tanulságos idők voltak a látszatokról és arról, ami a látszatok mögött van. Aztán Peron meghalt, a felesége lett az elnök, volt egy jobboldali katonai puccs, az kezdte nyírni az embereket, és tényleg szörnyű dolgok történtek. Vége lett a második paradicsomnak, az operettországnak. Munkatársaim közül, akiket nagyon jól ismertem, többen eltűntek, elrabolták vagy megölték őket. Én akkor elmentem egy volt iskolatársamhoz, aki történetesen rendőrtiszt volt, megkérdeztem tőle, mi történik valójában. Azt mondta, nézd, itt senki se tud semmit, de az a hely, ahol te vagy, nagyon veszélyes, legjobb, ha elmész. Mindjárt beadtam a feleségemmel együtt egy kérvényt a kanadai nagykövetségre. Volt ott egy kanadai tanár, aki garantálta, hogy rendes ember vagyok, dolgozni fogok, nem bankrablással szerzek majd pénzt. Így emigráltunk Kanadába.

Maradjunk még egy kicsit a sajtónál, a médiánál. Szerinted milyen a média ma, mennyire befolyásolja az embereket?

A mai média? Még csak nem is média! Az írások, cikkek minősége szörnyen alacsony, legalábbis Argentínában, ahogy rendszeresen olvasom az argentin lapokat. A dolgok össze vannak csapva. Például ha annak idején nekem kellett valamiről cikket írnom, akkor megadtak egy határidőt, két-három hetet, vagy ha interjút csináltam egy íróval, akkor elolvastam a könyvét, felkészültem... Manapság ez már nem így működik. Tegnap voltunk Érsekújvárbán, a városi tévé csinált velem interjút, az orrom alá dugta a mikrofont, azzal, hogy mondjam el, hogy volt, mikor nyolcéves koromban kimentem Argentínába. Én aztán beszéltem fél órát, anélkül, hogy további kérdést feltett volna. Egész egyszerűen nem készült fel. Visszatérve a médiára: dominál a korrupció, van egy light vonal, nincsenek mély cikkek. Nem tudom, Szlovákiában hogy van, nem olvasok szlovákul. (Magyarul sem olvasok valami jól, hiszen annak idején szlovák iskolába jártam. Beszélni tudok magyarul, a magyar dumám megmaradt.) Olvasok aztán angol cikkeket is, de azok is szörnyű laposak. Amerikában még a magukat legkomolyabbnak mutató lapok is felelőtlenek, csak a szenzációra mennek. Most volt ez a Michael Jackson-örület. Tele volt a televízió, az összes kanális ezzel foglalkozott. A halálesetből kitűnő üzletet csináltak. Vagy az elnökválasztás is ilyen: néger lett az elnök, te jóisten!, felborult a világ, megjelent egy csomó potya cikk, hogy nem is született amerikai meg ilyesmi. Szóval ez komolytalan újságírás. A lényeg: minél több újságpéldányt eladni, növelni a nézettségi mutatókat az egyes tévécsatornákon. És ezért bármire hajlandók.

Mivel minden életállomáshoz egy-egy könyvet kapcsolunk ebben a beszélgetésben, Argentínához kötöm a *Naplemente szimptómát*, már csak azért is, mert a regény nagyrészt ott játszódik. Eredetileg 1997-ben jelent meg Argentínában – egyébként minden könyved Argentínában jelenik meg máig is. A magyar fordítás 2005-ben látott napvilágot itt Szlovákiában, Dunaszerdahelyen, a Nap Kiadónál. Nagyon érdekes regény, alapvetően az eutanáziáról szól, ami rendkívül érzékeny és aktuális téma, amit nagyon sokféleképpen ítélnék meg a világ különböző pontjain. Botránykő volt-e ez a könyv? Hogyan viszonyult hozzá a kritika, illetve a nem profi olvasók?

A kritikák általában minden nyelven nagyon jók voltak. A főszereplő házaspárnak van egy sajátos viselkedése az abnormálisnak született gyerekükkel szemben. Nem akarom elmesélni a regény történetét, mindenesetre a kritika nagyon objektíven beszélt róla, azt hangsúlyozva, hogy ez a regény jó példa arra, hogy egyáltalán ezzel a témával foglalkozunk. A prologusban egy olyan holland orvos nyilatkozik erről, aki maga is sokat tett a csecsemő- vagy gyermekeutanázia elfogadtatásáért, alkalmazásának bevezetéséért. Tehát amennyiben bebizonyosodik, hogy olyan rendellenességgel születik egy gyermek, amivel semmi esélye a méltó emberi életre, amivel boldogtalanná teszi a környezetét, akkor a szülők, a pap beleegyezésével engedélyezhető a halálba segítése. De csak egyetlen országban.

A médiát ebben a regényben is erősen bírálod, hiszen az esetet alaposan felfújták, általában mindenki elítélő módon szólt hozzá.

Igen, legutóbb például Obamát vádolták azzal, hogy a programjában benne van az eutanázia elfogadtatása. Az amerikaiak nagyon vallásosak, és igen kényesek erre a témára. Még nyíltan beszélni sem lehet velük erről.

Általában persze olyanok a hangadók az ilyen vitákban, akik nem érintettek a témában, nincs beteg családtagjuk, hozzátartozójuk, barátjuk. Ebben a regényben az orvosvilág fonákságaira is rámutatsz, hiszen ennek a csecsemőnek vagy családnak a szerencsétlenségéből az orvosok akartak profitálni, kísérleti célokra használták. A regény narrátora egyes szám első személyben számol be a tapasztalatairól, érdekes formában: kartotéklapokra írja feljegyzéseit egy orvos számára.

Ráadásul alapjában véve az egész könyv egy levél, levél az orvosnak.

Egy interjúban olvastam, hogy ezt a regényt 24 év alatt legalább nyolcszor írtad át. Te ilyen piszmogós, lassan dolgozó író vagy?

Van úgy, hogy írás közben egyszer csak rájövök, hogy nem megy tovább. Akkor váltok egy másik könyvre, aztán egy harmadikra. És hát van egy úgynevezett utolsó svung, amikor befejezem. De sose vagyok száz százalékosan biztos a dolgomban, elküldöm néhány embernek a kéziratot, kritikát várok. Ez nagyon egészséges dolog, sokat segít.

Most pedig utazzunk át a 30 éves argentin élettér után életed harmadik jelentős állomására, Kanadába, ahol jelenleg is élsz, már több mint 30 éve. Ismét egy gyökeres változást voltál kénytelen megélni?

Igen, megint beleestem egy újabb nyelvbe, az angolba, ami ellen eléggé tiltakoztam. Mondhatni ebben élek ugyan, de nem élek vele. Szóval megtanultam angolul annyira, hogy el tudjak egy újságot olvasni. Illetve hogy eldumáljak az emberekkel, főleg az időjárásról, ezzel ugyanis az ember meg tud lenni Kanadában... Olyan az egész, mint egy shopping center, ahol még beszélni sem kell, az ember csak rakja be az árut a kocsiba, megy tovább, aztán a pénztárgépről leolvassa, mennyit kell fizetni. Az az igazság, hogy Kanadában nem szocializálódtam olyan maradéktalanul, mint Argentínában. Ezt egyébként sok emigráns mondja tapasztalatból, hogy egy külföldinek Kanadában teljesen beilleszkedni majdnem lehetetlen. Kanadában érvényesebbnek tűnik a régi, konzervatív angol mentalitás, mint a modern amerikai mentalitás. Az emberek udvariasan viselkednek, mosolyognak, érdeklődnek a hogylétem felől, a válaszomat persze nem hallgatják meg, de legalább megkérdézik. Szóval ilyen furcsa dolgokkal találkoztam az első időkben, de aztán elfogadtam, hogy jó, hát ilyenek. Fő tevékenységem és törekvésem az volt, hogy védjem és megőrizsem a nyelvemet, az írói nyelvet, a spanyolt. Erre több formát is választottam: továbbra is spanyolul olvastam, spanyolul tanítottam az egyetemen, magániskolában, a politikai visszarendeződés után gyakran tartózkodtam 2-3 hónapig Argentínában, hogy feltöltssem az elemeket. Így tudtam megtartani magam. Nem hiányzik Argentína. Például most jobban érzem magam Ipolyságon vagy Magyarországon, Pesten, amikor magyarul beszélek, mert semmi se furcsa. Ezzel szemben az angol még most is furcsa, hiába értem, hogy mit mondanak. Az a baj, hogy nem érdekel, amit mondanak. Ebből a tapasztalatból született a *Silver*. Ez a regény egy gorilla története.

Még az se biztos, hogy gorilla, mert eleinte csimpánznak nézik...

Igen, utóbb meg az is kisl, hogy még csak gorilla sem, hanem valami emberi keverék. Silver nem találja a helyét a világban. Előbb elviszik Afrikából Amerikába, Amerikából visszaviszik Afrikába, hogy visszaszokjon eredeti környezetébe, de már késő, ismét Amerikába kerül, és egy gyönyörű aranykalitkában éli világát. Ez abból a felismerésből született, hogy már magam sem tudtam, hol a helyem, de végeredményben szinte mindegy is, hol vagyok: lehetek az erdőben vagy akár egy kalitkában, bárhol jól fogom érezni magam.

A *Silver* című regényedre jellemző a civilizációkritika, illetve a fogyasztóitársadalom-kritika. Ez egyébként az összes többire is vonatkoztatható. Úgy tűnik, nagyon erős kételyt érez a fogyasztói társadalom értékrendjével szemben. Számodra mi a legbosszantóbb, amit mindenképpen ki kell írnod magadból ebben a témában?

Nem kell ahhoz énszerintem baloldali írónak lenni, mint ahogy Amerikában is vannak inkább jobboldalinak számító szerzők, akik erősen bírálják az amerikai társadalmat. Faulkner például azt mondta, amikor a Ku-Klux-Klán emberei felgyújtottak egy néger gyermeket, hogy az a társadalom, amelyben ilyesmi megtörténhet, inkább pusztuljon. Rajta kívül persze sokan mások is bíráló hangon szóltak a problémákról. A helyzet az, hogy a vásárlás beteges dolog. A vásárlás a fogyasztói társadalomban a létezés próbájává válik. Nem az a létezésed bizonyítéka, hogy van egy gyereked, aki mosolyog rád, vagy örülsz annak, hogy egy szép kislány rád néz az utcán. A vásárláshoz pénz kell, minél több pénz, és a pénzszerzés céljából az ember képessé válik bármire. Akadémiai körökben, az egyetemen szintén tapasztaltam sok érdekességet, hasonlókat, mint újságíró koromban. Be láttam megint a függöny mögé. A karrier, a feljebbjutás, a pénzszerzés érdekében borzasztó dolgokra voltak képesek az emberek.

Ez rajzolódik ki a *Silver* örökbe fogadó házaspár történetében, hiszen a majom civilizálása nyomán ösztöndíjakhoz jutnak, doktori címet szereznek, karrierjük felfelé ível, és közben lelepleződnek: elállatiasodnak.

A konzumáláshoz pénz kell, így a társadalom kompetitív lesz, és ha kompetitív lesz, akkor sok barátság és szerelem nem fog maradni. Ezért nem szeretem ezt a társadalmat.

Úgy tűnik, ez a világ a látszatok és hazugságok világa. Az érzelem, az ember lelki világa a legkevésbé fontos érték. Az említett három regényedben ezekre a dolgokra is felhívod a figyelmet, felhozod a mélyből a problémát.

Igen, *Silver* maga a példa erre. Elviszik a McDonald's-ba, ahol alaposan elrontja a gyomrát, az asztalra hány, mert nincs hozzá szokva azokhoz az ízekhez.

Fogyasztásra ítélik, miközben Shakespeare-t olvas, és elegánsan társalog, finoman fejezi ki magát.

Ja.

Azt tehát, hogy Amerika vagy az USA a lehetséges világok legjobbika, te egyáltalán nem komolyan állítod, hanem inkább ironikusan.

Persze. Ma az amerikaiak tragédiát csinálnak abból, hogy a válság miatt esetleg nem tudnak új autót, új lakást, netán új televíziót venni, szóval egyáltalán nem boldogok. A boldogságot ugyanis a vásárlás jelenti, hogy lehetőleg rendszeresen újra cserélhessék a régi használati tárgyukat. Néha az ember rá van kényszerítve arra, és ezért is nagyon haragszom, hogy vegyen egy új számítógépet, mert a régi már nem felel meg a követelményeknek, nem tudom összekapcsolni a megfelelő rendszerrel. Ilyenkor nem én vagyok a főnök, hanem valaki más.

Még maradt egy fontos téma, amit körül kéne járni, az emigráció kérdése. Kicsit mindhárom regény az emigráció regénye is. A *Silver* egyenesen az emigráció metaforájaként olvasható. Az emigráns regények általában nyavalygósak, az egyik kultúra feladása, a másik kultúrába való beilleszkedés lehetetlensége drámai vagy tra-

gikus hangvétellel kapcsolódik össze. A te regényed nem ilyen. Azért kellett a majom-figura, hogy ezt az egészet ilyen nagyon messziről nézhesd?

Valószínűnek tartom. Azok az emigráns írók, akiket én Latin-Amerikában megismertem, mind sírtak. A sírás viszont nem old meg semmit. Persze lehet, hogy valóban szenvedtek. Voltak, akik Argentínából való emigrálásuk után föbe lótték magukat. Nem bírták ki egyáltalán.

A Silverben is benne van a tragikum, csak nem tragikus-patetikus felhang kapcsolódik hozzá. Sokkal nagyobb szerepe van a humornak és az iróniának. Nyilván az emigráció az identitásról is szól. Hogyan határozod te meg magad?

Azt mondanám, hogy Pablo Urbányi, itt van a passzport. Nincs mit mondani... Ha azt kérdezik, hogy ki vagyok, argentin írónak tartom magam. Most úgy mondanák, hogy argentin-kanadai író. Mégis argentin írónak gondolom magam. Hiába írok olyan témákról, amelyek nem kapcsolhatók Argentínához. A lelkemnek egy jó része magyar, a legnagyobb része Argentínához kapcsol, és nagyon kicsi része való Kanadából.

Pedig Kanadában éltél az évek számát tekintve a legtovább.

Hát igen, most már átléptem a határt.

Az otthon, az otthonosságérzet, a haza milyen problémát vet fel neked? Otthon vagy te valahol?

Volt egy ember, aki Argentínából emigrált Kanadába, aztán Kanadából emigrált Argentínába, majd ismét visszajött, mert nem találta a helyét, szóval oda-vissza emigrálgatott, és amikor megkérdezték tőle, miért csinálja ezt, itt se, ott se érzi-e jól magát, azt válaszolta, hogy neki a legjobb hely a repülőgép. De ezt én nem mondhatom. Kanadában van egy feleségem, van két gyerekem, unokáim, és tudom, hogy azok ott fognak maradni. Gyerekeim például visszamentek többször is Argentínába, de nem érezték úgy, hogy ott kéne élniük. A lányom pl. 12 éves volt, amikor Kanadába emigráltunk. 17 éves korában járt újra Argentínában, de már nem jelentett neki semmit. Az ország nagyot változott. Bár az is érdekes dolog, hogy a gyerekeim nem 100 %-osan kanadaiak. De az unokáim már biztos azok.

Mennyire fontos neked, hogy műveidet lefordítsák, illetve milyen nyelveken jelentek meg könyveid?

Megjelentem magyarul, angolul, franciául. Ma már nem olyan fontos. Volt idő, amikor fontos volt.

És az, hogy magyarul is olvashatók? Az utóbbi öt évben a korábbiakhoz képest sűrűn jelentek meg itthon a regényeid, különböző kiadóknál, ugyanannak a Dobos Évának a fordításában, akinek köszönhető a hazatelepítésed.

Ez jó volt, mert valóban visszahozott. A *Silver* és a *Naplemente szimptóma* visszahozott, és megszületett a harmadik regény, az *Isten állatkertje*. Persze, vannak, akik nagyon számontartják, hány nyelvre fordítják a könyveiket, dicsekednek, hogy húszra, harmincra...

Ezt akár írói karrierizmusnak is vehetjük.

Igen. Aztán egy idő múlva azon a húsz vagy harminc nyelven ugyanúgy elfelejtődnek. Ma az irodalom nem az, ami volt valaha. Ma nagyon szelektívnek kell lenni, kell tartani egy kánont énszerintem, még akkor is, ha nagyon sokan a kánon ellen vannak is. Persze,

hogy örülök a fordításnak, pláne Franciaországban ért nagy öröm, életemben annyi pénzt nem kaptam összesen, mint ezért az egy könyvért. A fordítás mindig adhat egy lehetőséget, egy segítséget. Nagyon divatosak ma az ügynökök, akik különböző országokban árulják egyes írók könyveit, de én nem is nagyon keresem őket. Németországban pl. egy barátom meg egy tanárno protezsálta egy kiadónál a *Silver*t, de nem tetszett nekik, hát jó. Egy ügynök meg három évig hiába próbálta terjeszteni az angol nyelvű könyvet. Miután megszűnt a szerződés, saját magam rövid idő alatt eladtam az összes példányt.

Milyen a kapcsolatod az olvasókkal? Vannak-e visszajelzéseid?

Hát ez jó kérdés. A lehetőségek nyilván korlátozottak. Ha belegondolsz, hogy Ottawában hányan beszélnek vagy olvasnak spanyolul vagy magyarul... Néha összejövünk, csinálunk irodalmi kávéházat, ahol beszélnek a könyvről, az enyémről vagy máséról. Argentínában van még egy olvasói köröm, igaz, hogy sokan már meghaltak abból a társaságból, de elmondható, hogy ismernek, foglalkoznak velem, jó kritikákat is kapok. Az olvasók szempontjából a kritika jelent valamit. A kritikákat gyűjtöm, a jót is, a rosszat is, ettől nem félek. Régebben ezzel is úgy voltam, hogy vártam, milyen kritikát kapok, ma meg ez már annyira nem érdekel. Lehet, hogy az internetnek is nagy szerepe lehet ebben, könnyebben hozzáférék az információkhoz. Nincs tehát közvetlen kapcsolat az olvasói táborral. Francia kritikák jelentek meg, de az angolok... Nekik a *Naplemente*... szörnyű téma. Beszélni velük szinte lehetetlen.

Írói ars poeticád van-e?

Hogy micsodám?

Ars poetica: mi az, ami a legfontosabb számodra az írói tevékenységben?

Erről megint múlt időben beszélhetek. Ma már ez sem olyan fontos számomra. Régebben hittem abban, hogy az irodalomnak van valami hatása, befolyása az olvasókra. Fiatal koromban nagyon fontosnak tartottam az irodalmat, mert valóban megismertette velem a világot, és mikor eljutottam a nagy írókhoz, amikor Dosztojevszkijt, Tolsztojt olvastam, rengeteget tanultam, a könyvek világnézetet adtak. Megtanultam, milyenek az emberek, milyen változások történhetnek bennünk, velünk. Ma ez már illúzióknak tűnik. De azt tudom tanácsolni a fiataloknak vagy egyáltalán az olvasóknak, hogy válasszák ki azt a szerzőt, aki nekik tetszik. És nem az a legfontosabb, hogy a divatos, felkapott írókra figyeljenek csak. Szokták mondani, hogy a könyvek jobba vagy rosszabbá teszik az embert. Én ebben már nem igazán hiszek, vagy legalábbis nem úgy, mint ahogy hittem valaha. De lehet, hogy ezzel a *Silver*rel mondtam valamit. Egy kritikát.

A *Silver*t tehát fontosnak gondold?

Igen, mert feldob egy témát. De ugyanúgy fontos a *Naplemente* is, hiszen elmond egy tragédiát. De az az érzésem, hogy manapság az irodalom egy kicsit szétfolyik. Ebbe belejátszik az internet is. Meg az embereket sok más dolog jobban érdekli a szépirodalomnál. Mondjuk a megélhetés.

Lassan lejár a rendhagyó irodalomóra ideje. Pablo Urbányi ugyan nem szerepel a tananyagban és a kötelező vagy választható regények listáján sem, de remélem, sikerült nem kötelező kíváncsiságot ébreszteni regényei iránt. Köszönöm a beszélgetést és a figyelmet.